

Микитюк В.М., Чугаевская С.В. Адаптация предприятий молокопродуктового подкомплекса Украины к международным стандартам качества и безопасности пищевой продукции: нормативно-правовые и статистические аспекты

Цель статьи - проанализировать показатели, характеризующие процесс адаптации предприятий молокопродуктового подкомплекса к международным стандартам качества и безопасности пищевой продукции, определить на этой основе приоритетные направления развития отрасли.

Методика исследования. Используются следующие методы: анализа и синтеза - при исследовании показателей объемов производства молока по категориям хозяйств и динамики товарной молочной продукции; монографический - при исследовании институциональных аспектов адаптационных процессов в аграрном производстве и перерабатывающей промышленности, расчетно-статистический - при определении сводных, средних, структурных индикаторов процесса адаптации отрасли к международным стандартам.

Результаты исследования. Исследовано нормативно-правовое обеспечение государственного контроля качества и безопасности молочной продукции в Украине. Проанализированы показатели современного состояния сортности молочного сырья, структура производства молока по группам товаропроизводителей. Определено, что недостаток сырья на фоне экономического кризиса в государстве оказывает негативное влияние на уменьшение объемов производства молочной продукции. Определён уровень адаптации для операторов молочного рынка в соответствии с государственными и мировыми стандартами качества пищевой продукции.

Элементы научной новизны. Предложен индикатор адаптации отечественных производителей молокопродуктового подкомплекса в соответствии с международными стандартами качества и безопасности пищевой продукции. Проанализировано современное состояние уровня адаптации производителей молочного сырья и готовой молочной продукции к европейским стандартам.

Практическая значимость. Разработан ряд практических рекомендаций по решению проблемы низкой адаптации хозяйств частного сектора относительно улучшения качества сырого молока. Доказано, что важная роль в данном процессе должна отводиться созданию и развитию работающих молочных кооперативов на базе объединенных территориальных общин с привлечением целевых государственных программ и инвестиций. Табл.: 3. Илл.: 2. Библиогр. 20.

Ключевые слова: молочное сырье; готовая продукция; качество; безопасность; уровень адаптации.

Микитюк Валерий Марьянович - доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедры анализа и статистики им. И. В. Поповича, Житомирский национальный агроэкологический университет (г. Житомир, Старый бульвар, 7)

E-mail: valeriy19531953@ukr.net

Чугаевская Светлана Владимировна - кандидат экономических наук, доцент кафедры анализа и статистики им. И. В. Поповича, Житомирский национальный агроэкологический университет (г. Житомир, Старый бульвар, 7)

E-mail: schugaevskaya@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 11.07.2018 р.

Фахове рецензування: 06.08.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Микитюк В. М., Чугаєвська С. В. Адаптація підприємств молокопродуктового підкомплексу України до міжнародних стандартів якості та безпечності харчової продукції: нормативно-правові та статистичні аспекти. *Економіка АПК*. 2018. № 8. С. 68 — 76.

*

УДК 339.13:633.854.78(477)

М.П. ТАЛАВИРЯ, доктор економічних наук, професор
С.О. ШАРКОВСЬКА, аспірант*

Формування та функціонування ринку соняшнику в Україні

Мета статті - проаналізувати ринок соняшнику та перспективи його розвитку у майбутньому, дослідити особливості функціонування ринку олійних культур, основних чинників, що впливають на розвиток олійної галузі.

Методика дослідження. Використовували такі методи: монографічний (для всебічного й глибокого вивчення окремих явищ, процесів та виявлення причинно-наслідкових зв'язків їх розвитку), системний (полягає у дослідженні певних об'єктів як складних систем), економіко-математичний (дав змогу встановити кількісний вплив окремих факторів на досліджуваний результат), статистичний (під час роботи зі статистичною інформацією та аналітичних розрахунків).

* Науковий керівник – М.П. Талавиря, доктор економічних наук, професор.

© М.П. Талавиря, С.О. Шарковська, 2018

Результати дослідження. На основі проведеного аналізу встановлено цінові коливання на ринку соняшнику в Київській області залежно від ємності попиту та пропозиції на дану продукцію.

Проведене нами дослідження сучасного стану і перспектив розвитку виробництва та переробки олійних культур в Україні показало, що олієжирова галузь є досить перспективною.

У результаті аналізу виявили, що найбільш доцільно для розвитку ринку насіння соняшнику є: зберігання насіння соняшнику та реалізація за вигідними цінами, впровадження виробництва органічної продукції, що підвищить конкурентоспроможність аграрних підприємств.

Елементи наукової новизни. Полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних і практичних рекомендацій щодо формування та функціонування ринку соняшнику в Україні.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані для вирішення проблем на ринку соняшнику в Україні. Табл.: 1. Рис.: 1. Бібліогр.: 10.

Ключові слова: ринок; соняшник; попит; пропозиція; обсяги продажів; виробництво; ціна; валовий збір.

Талавиря Микола Петрович - доктор економічних наук, професор, завідувач Науково-дослідного інституту економіки і менеджменту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15)

E-mail: talanik@ukr.net

Шарковська Світлана Олександрівна - аспірант кафедри економічної теорії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15)

E-mail: svetylya@ukr.net

Постановка проблеми. Виробництво та переробка олійних культур є стратегічно важливими для розвитку національної економіки України. Підприємства олієжирової галузі входять до переліку п'яти галузей харчової промисловості за обсягами виробництва. Навіть за сучасних складних фінансово-економічних умов підприємства задовольняють потреби внутрішнього ринку й постійно збільшують виробництво. На теперішньому етапі розвитку олієжирова галузь України має низку проблем, вирішення яких є необхідною умовою зміцнення її позицій на міжнародних ринках і забезпечення внутрішньої стабільності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти розвитку маркетингових досліджень та вивчення економічної кон'юнктури й ринку насіння соняшнику й соняшникової олії опрацьовано у дослідженнях іноземних і вітчизняних учених-економістів: В.В. Байдали [1], О. Маслака [9], М.П. Талавирі [1, 7, 10], О.М. Талавирі [7] та інших.

Виклад основних результатів дослідження. Соняшник є основною сільськогосподарською культурою, прибутковість вирощування якої є безсумнівною, за ступенем рентабельності вона посідає перше місце. Ця олійна культура займає перше місце в Україні, адже з неї виробляють понад 60% всієї рослинної олії. Більше того, на початку XXI ст. соняшник є однією з головних олієбілкових культур світового землеробства, важливим джерелом виробництва олії та шроту, що відіграє особливу роль у поліпшенні фінансового стану сільськогосподарських підприємств у період подолання економічної кризи і переходу до ринкових відносин. Ви-

робництво соняшнику завжди було достатньо рентабельним, продукти його переробки конкурентоспроможні на внутрішньому і світовому ринках, а також є необхідною складовою продовольчих і кормових білкових ресурсів.

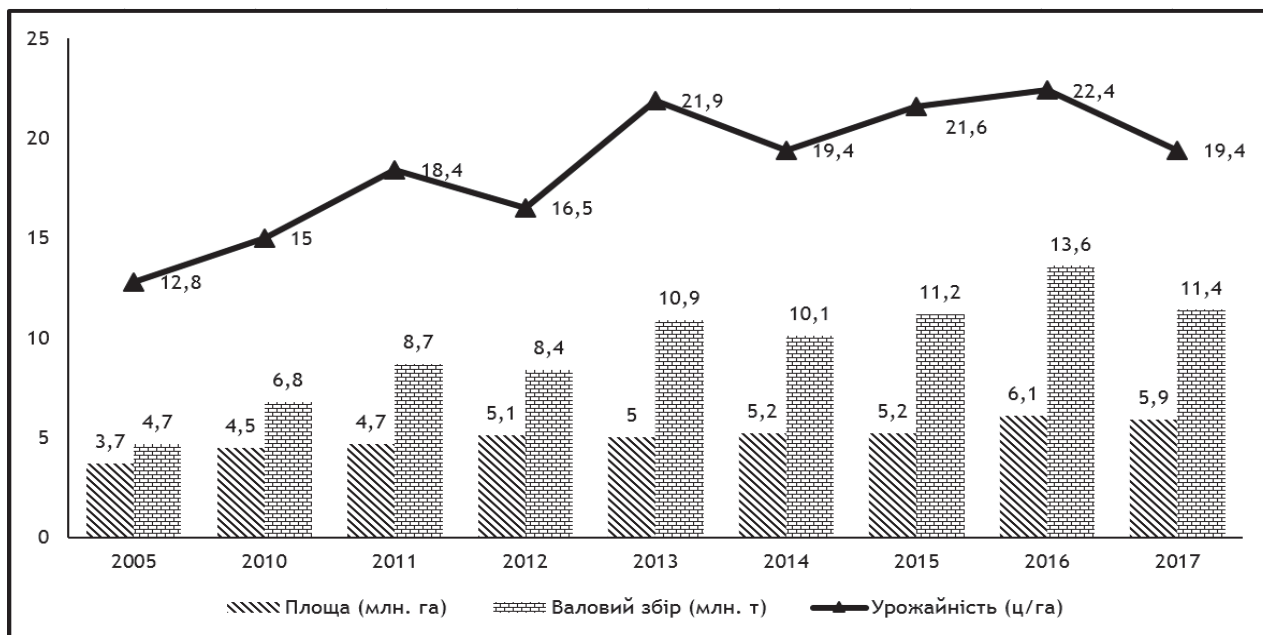
Насіння соняшнику використовується як цінний продукт харчування і широко застосовується різними галузями переробної промисловості. В олії містяться біологічно активні речовини - фосфатиди, вітаміни і провітамін А [1].

Соняшник - культура вимоглива до вологості та теплолюбна, хоча є рослиною посухостійкою. Культура вибаглива до інтенсивного сонячного освітлення, добре росте на каштанових ґрунтах та чорноземах, а гірше - на глинистих, заболочених та піщаних [2].

Соняшник в Україні вирощують в усіх регіонах, але найпоширеніший він у південних та центральних областях. Відомо, що сівба соняшнику на площах понад 500 тис. га проводилась у Запорізькій, Дніпропетровській, Миколаївській та Кіровоградській областях, на площах понад 400 тис. га - в Одеській та Харківській.

У сільськогосподарських підприємствах зосереджено основні площі виробництва соняшнику. Так, за підсумками минулого року, в агроформуваннях, враховуючи фермерські господарства, було понад 84% площ зайнято під цією культурою, решта - господарства населення.

За прогнозами, цього року очікується зібрати 11,4 млн т соняшнику, що на 2,1% менше, ніж у минулому році (рисунок). На дане зниження мають вплив зменшення площ вирощування культури, а також урожайності соняшнику [3].

Динаміка виробництва соняшнику в Україні

Джерело: Держстат України, 2017 р.

Частка соняшнику у виробництві продукції сільського господарства у Київській області (у постійних цінах 2010 р., млн грн)

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Продукція сільського господарства	11491	13628	14791	14986	15863	14154	15544,7
Продукція рослинництва	6753,9	8529,8	9230,7	9323,9	10211	8715,6	10348,9
у тому числі:							
технічні культури	1245,7	1744	1940,2	2152	2683,3	2291,7	2802,6
насіння соняшнику	345,9	475,2	596,8	844,4	855,2	830,2	1286,3
Частка соняшнику:							
у валовій продукції сільського господарства	3,0	3,5	4,0	5,6	5,4	5,9	8,3
валовій продукції рослинництва	5,1	5,6	6,5	9,1	8,4	9,5	12,4
вартості технічних культур	27,8	27,2	30,8	39,2	31,9	36,2	45,9

Джерело: Статистичний щорічник Київської області, 2016 р.

Проаналізувавши дані з таблиці 1, бачимо, що продукція сільського господарства, зокрема рослинництва, має тенденцію до збільшення у 2016 р. порівняно з 2010 р. Найбільше значення продукції сільського господарства припадає на 2014 р. - 15863 млн грн. Якщо аналізувати динаміку стосовно насіння соняшнику, спостерігаємо, що в 2016 р. частка збільшилася на 940,4 млн грн порівняно з 2010 р. Частка соняшнику у валовій продукції сільського господарства, рослинництва та вартості технічних культур постійно підвищується, що позитивно впливає на динаміку виробництва продукції сільського господарства Київської області.

Україна - виробник насіння соняшнику та соняшникової олії, що посідає перше місце у світі. Наша країна вирощує 32% світового обсягу насіння соняшнику - 13,3 млн т, ви-

робляє соняшникової олії 4,66 млн т. За період з 1998 по 2016 р. виробництво зросло у 7-8 разів. Більшість видів продукції експортується, оскільки внутрішнє споживання становить лише 450-500 млн т з тенденцією до збільшення.

Регіони вирощування соняшнику: Україна - 32%, Росія - 24, Європа - 20, Аргентина - 8, Китай, США, Туреччина, Південна Африка, Казахстан, Сербія- 16% та ін. [3].

Україна - ключовий регіон для розвитку цієї культури, ми маємо сприятливі фактори для його зростання. У Західній Європі посівні площі в останні 15 років постійно зменшуються, під культуру відводяться найбільш ґрунти, а в Україні - навпаки [9].

Основні конкуренти на європейському ринку: Румунія - 1 млн га, Болгарія - 850 тис. га, Іспанія - 650, Туреччина - 550,

Франція - 550 тис. га, усього по ЄС близько 5 млн га, Україна - 6 млн га.

На український аграрний ринок має значний вплив ситуація на світовому, тому що значна частка зерна та олійного насіння експортується за цінами, які формуються на міжнародних біржових майданчиках, а на їх рівень впливає загальносвітова тенденція виробництва та споживання продукції. Упродовж 2016/2017 маркетингового року (МР) спостерігалися коливання цін на соняшник. Якщо у жовтні того року ціна угод на Роттердамській біржі (Нідерланди) за умов CIF (доставка у порт призначення) становила 413 дол. США за 1 т, у листопаді того самого року підвищилася до 423 дол. США/т, а потім почала поступово знижуватися та досягла мінімального сезонного рівня 396 дол. США/т у червні поточного року. Загалом середня світова ціна на соняшник 2016/2017 МР становила 408 дол. США/т, нижче порівняно з попереднім сезоном на 7,3% [6].

На внутрішньому ринку України соняшник користується постійним попитом, про що свідчить постійне підвищення закупівельних цін упродовж маркетингового сезону та їх утримання на високому рівні порівняно із зерном. За даними аналітичної агенції «АПК-Інформ», станом на 15 жовтня 2017 р. рівень середньозважених закупівельних цін в Україні на соняшник становив 10,4 тис. грн/т. При цьому в поточному сезоні відбувалися коливання цін від 9,8 (друга, третя декада серпня) до 10,8 тис. грн/т (третья декада липня) [10]. Разом із тим дешевим було насіння у північних регіонах, а найвищі ціни - у південних та центральних областях. Порівняно з відповідним періодом минулого року соняшник продавався дорожче на 3%. Надалі очікується поступове підвищення цін. На це впливатиме девальвація гривні, а також зростання попиту на внутрішньому та світовому ринках [1].

Соняшник посідає третє місце серед найбільш вирощуваних у світі олійних культур та має значний вплив на загальний олійний баланс. Обсяги виробництва його поступаються соєвим бобам та ріпаку. Загалом прогнозується, що світове виробництво олійного насіння у 2017/2018 МР досягне 577 млн т. Натомість частка соєвих бобів становитиме 60%, ріпаку - 12, тоді як соняшнику - лише 8% [4].

За прогнозами Міністерства сільського господарства США (USDA), у 2017/2018 МР світове виробництво соняшнику становити-

ме 46,3 млн т, тобто менше попереднього сезону на 2,6%. Зменшення виробництва відбудеться через зниження врожайності при розширенні посівних площ. Так, урожайність очікується близько 1,8 т/га, що на 4,7% нижче попереднього сезону. Посівна площа під культурою становитиме 25,8 млн га, що на 2,1% перевищить минулорічний показник.

За попередній сезон на 17,6% більше зберуть соняшнику в Аргентині. Своєю чергою, Росія посилить виробництво цього олійного насіння на 1,3% - до 11 млн т, Туреччина - на 21%, до 1,6 млн т, Китай - майже на 2%, до 2,9 млн т [3].

Разом із тим у країнах ЄС-27 очікується виробництво соняшнику на рівні 8,5 млн т, що на 1% менше ніж у минулому сезоні. Незважаючи на збільшення виробництва соняшнику в основних країнах-виробниках, Україна нинішнього сезону залишиться найбільшим світовим виробником цього олійного насіння.

Головним інструментом державного регулювання діяльності олієжирової галузі є відсоткова митна ставка на експорт насіння олійних культур, передусім на насіння соняшнику. Уперше експортне мито на насіння соняшнику було запроваджено у січні 1993 р. за ставкою 30% терміном дії до грудня 1993 р. відповідно до положення Декрету Уряду України від 11.01.93 р. № 3-93. У наступні роки експортне мито не застосовувалося, що негативно вплинуло на загальний стан олієжирової галузі України.

Більшість вітчизняних фахівців ринку олійних культур та олії негативно оцінюють наслідки скасування мита на функціонування олієжирової галузі - недозавантаженість виробничих потужностей внаслідок зростання експорту насіння соняшнику, зменшення пропозиції олійної продукції на внутрішньому ринку, зниження частки України як експортера соняшникової олії, вірогідність ввезення олії в Україну з ЄС за європейськими цінами, що спричинить підвищення цін на олію на внутрішньому ринку приблизно на 70 %, а на продукцію з використанням олії (майонези, маргарини) - на 130-150 %, а також на ціну шроту.

Такі дії можуть призвести до втрати Україною зовнішніх ринків збуту та її провідних позицій на ньому. Нашу нішу на зовнішньому ринку соняшникової олії посяде конкурент - Російська Федерація, яка поставляє щороку

1,5-2,0 млн т олії соняшникової на експорт. Багато науковців передбачали, що впровадження експортного мита негативно вплине на позицію України на світовому ринку олійних культур і позбавить конкурентних переваг на ринку рослинних олій. Однак, як було зазначено вище, за обсягами експорту соняшникової олії галузь посіла перше місце у світі і поставляє її до 90 країн.

Прибічники введення мита вбачають позитив ще й у тому, що це зможе підвищити закупівельні ціни на олієжирову сировину та продукцію і поліпшити доходи агрогосподарств. Однак у цілому вигоди окремих учасників ринку будуть незначними порівняно з втратами держави загалом, тому вона має вести гнучку політику щодо обмеження експорту насіння соняшнику та соняшникової олії. Варто визначити, чи залишити 10% мито, що діє наразі чи встановити квоту залежно від кон'юнктури світового ринку на со-

няшникове насіння і продукцію, що з нього виробляється.

Висновки. Виробництво соняшнику в Україні останніми роками стає дедалі прибутковою галуззю, але необхідно враховувати певні особливості. Одним зі способів підвищення ефективності виробництва соняшнику є впровадження сучасних ресурсощадних технологій виробництва, що впливає на приріст урожайності.

Отже, сприятливі кон'юнктура ринку та рівень рентабельності стимулюватимуть аграріїв вирощувати соняшник. При цьому доцільно дотримувати сівозміни та агротехнології. Це, у свою чергу, надаватиме можливість отримання прогнозованих урожаїв та належної якості продукції. Нині ринку потрібен якісний та недорогий товар. Тож ресурси щодо збільшення доходів криються в ретельному виконанні агротехнологічних заходів.

Список бібліографічних посилань

1. Approaches to the definition of production determinants of orientedeconomy / M. P. Talavyria, V. V. Lymar, V. V. Baidala, R. T. Holud. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 39-44.
2. Barbier, E. 2007. Natural Resources and Economic Development, Cambridge University Press.
3. Endress, L.; Roumasset, J.; Zhou, T. (2005). Sustainable Growth with Environmental Spillovers. *Journal of Economic Behavior and Organization*. 58 (4): P. 527-547.
4. Korowitz, David (2012). Ignorance by Consensus, Foundation for the Economics of Sustainability.
5. OECD, Biotechnology for Sustainable Growth and Development, March 2004. URL : <http://www.hse.ru/org/hse/iori/oecdprj20>.
6. Oil Crops Yearbook/OCS-2012/March 2012/ [Електронний ресурс] - URL : <http://www.fas.usda.gov>.
7. Talavyria M. P., Talavyria O. M. Aspects of sustainable development enterprises. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2015. Volume 3, No3. P. 147-149.
8. World Commission on Environment and Development. "Our Common Future, Chapter 2: Towards Sustainable Development". Un-documents.net. Retrieved 2011-09-28.
9. Маслак О. Сучасні тенденції ринку соняшнику. *Техніка і технології АПК*. 2011. № 5 (8). С. 35-38.
10. Талавіря М. П. Перспективи розвитку біоенергетичного потенціалу в сільському господарстві. *Розвиток біоенергетичного потенціалу в сільському господарстві : матеріали доповідей міжнародного науково-практичного семінару* (м. Київ, 10 лют. 2016 р.). Київ, 2016. С. 94-96

References

1. Talavyria, M.P., Lymar, V.V., Baidala, V.V., & Holud, R.T. (2016). Approaches to the definition of production determinants of oriented economy. *Ekonomika APK*, 7, pp. 39-44 [In English].
2. Barbier, E. (2007). *Natural resources and economic development*. Cambridge University Press [In English].
3. Endress, L., Roumasset, J., & Zhou, T. (2005). Sustainable growth with environmental spillovers. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 58 (4), pp. 527-547 [In English].
4. Korowitz, D. (2012). Ignorance by consensus. *Foundation for the Economics of Sustainability* [In English].
5. Biotechnology for sustainable growth and development (2004). *OECD*. Retrieved from: <http://www.hse.ru/org/hse/iori/oecdprj20> [In English].
6. Oil crops yearbook. (2012). *OCS-2012*. Retrieved from: <http://www.fas.usda.gov> [In English]
7. Talavyria, M.P., & Talavyria, O.M. (2015). Aspects of sustainable development enterprises. *Scientific Letters of Academic Society of MichalBaludansky, Vol. 3, No. 3, pp. 147-149* [In English].
8. Our common future. *Towards sustainable development*. (Vol. 2). World Commission on Environment and Development. Retrieved from: <http://un-documents.net> [In English].
9. Maslak, O. (2011). Suchasni tendentsii rynku soniashnyku [Modern trends in the market of sunflower]. *Tekhnika i tekhnologii APK*, 5 (8), pp. 35-38 [In Ukrainian].
10. Talavyria, M.P. (2016). Perspektyvy rozvytku bioenerhetychnoho potentsialu v silskomu hospodarstvi [Prospects for development of bioenergy potential in agriculture]. *Rozvytok bioenerhetychnoho potentsialu v silskomu hospodarstvi: materialy dopovidei mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho seminaru*. (pp. 94-96). Kyiv [In Ukrainian].

Talavyria M.P., Sharkovska S.O. Formation and functioning of the sunflower market in Ukraine

The purpose of the article is to analyze the sunflower market and prospects for its development in the future, study the peculiarities of functioning of the oilseeds market and the main factors influencing development of the oil industry.

Research methods. In conducting the research the following methods have been used: monographic for comprehensive and depth study of individual phenomena, processes, and the identification of causal relationships of their development; systematic for research certain objects as complex systems; economic and mathematical for establishment a quantitative effect of individual factors on the research result; statistical for working with statistical information and outputting analytical expressions.

Research results. On basis of the analysis, there have been determined price fluctuations on the sunflower market in the Kyiv region according to the capacity of demand and supply of the products. Our research on the current state and prospects of development of oilseed production in Ukraine has shown that the fat-and-oil industry is rather promising, but some of its features are necessary to its further development. As a result of the analysis, it has been found that the most appropriate for development of

the sunflower market are: storage of sunflower seeds and its sale at favourable prices; introduction of organic production, which will increase the competitiveness of agrarian enterprises.

Elements of scientific novelty. Scientific novelty of the article lies in the substantiation of theoretical, methodological, and practical recommendations for a formation and functioning of the sunflower market in Ukraine.

Practical significance. The research results can be used to solve the problems of the sunflower market in Ukraine. Tabl.: 1. Figs.: 1. Refs.: 10.

Keywords: market; sunflower; demand; supply; sales volumes; production; price; gross volume.

Talavyria Mykola Petrovych – doctor of economic sciences, professor, head of the research institute of economics and management, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15, Heroiv Oborony st., Kyiv)

E-mail: talanik@ukr.net

Sharkovska Svitlana Oleksandrivna – post-graduate student of the department of economic theory, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15, Heroiv Oborony st., Kyiv)

E-mail: svetylya@ukr.net

Талавиря Н.П., Шарковская С.А. Формирование и функционирование рынка подсолнуха в Украине

Цель статьи – проанализировать рынок подсолнечника и перспективы его развития в будущем, исследование особенностей функционирования рынка масличных культур, основных факторов, влияющих на развитие масляной области.

Методика исследования. Использовались следующие методы: монографический (для всестороннего и глубокого изучения отдельных явлений, процессов и выявления причинно-следственных связей их развития), системный (состоит в исследовании определенных объектов как сложных систем), экономико-математический (позволил установить количественное влияние отдельных факторов на исследуемый результат), статистический (при работе со статистической информацией и аналитических расчётов).

Результаты исследования. На основании проведенного анализа установлены ценовые колебания на рынке подсолнечника в Киевской области в зависимости от ёмкости спроса и предложения на данную продукцию.

Проведенное нами исследование современного состояния и перспектив развития производства и переработки масличных культур в Украине показало, что масложировая отрасль является весьма перспективной.

В результате анализа было выявлено, что наиболее целесообразно для развития рынка семян подсолнечника являются: хранение семян подсолнечника и реализация по выгодным ценам, внедрение производства органической продукции, что повысит конкурентоспособность аграрных предприятий.

Элементы научной новизны. Заключается в обосновании теоретических, методических и практических рекомендаций по формированию и функционированию рынка подсолнечника в Украине.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть использованы для решения проблем на рынке подсолнечника в Украине. Табл.: 1. Илл.: 1. Библиогр.: 10.

Ключевые слова: рынок; подсолнечник; спрос; предложение; объёмы продаж; производство; цена; валовой сбор.

Талавиря Николай Петрович – доктор экономических наук, профессор, заведующий Научно-исследовательским институтом экономики и менеджмента, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (г. Киев, ул. Героев Обороны, 15)

E-mail: talanik@ukr.net

Шарковская Светлана Александровна – аспирант кафедры экономической теории, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (г. Киев, ул. Героев Обороны, 15)

E-mail: svetylya@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 09.07.2018 р.

Фахове рецензування: 01.08.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Талавиря М. П., Шарковська С. О. Формування та функціонування ринку соняшнику в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 8. С. 76 – 81.

*